

Landskap: Skåne i Åsbo Upptecknat av: R. A. Svensson
Härad: V. Göringe m. fl. h: r: Adress: Tjörnarp
Socken: Tjörnarp m. fl. s: n Berättat av: olika personer
Uppteckningsår: inlämn. 1944 Född år i

L. u. f. 34

L. u. f. 30

Frälsedet s. 1-5.

Vaka för att se den tillkommande s. 6.

Begravningssmildag s. 7.

Ko, som kahvat s. 8.

M. 9379:1.

Landskap: Skåne
Härad: Olika härad
Socken: ~~1911~~
Uppteckningsår: 1911
Upptecknat av: R.A.Svensson
Adress: Tjörnarp
Berättat av: Egna upplevelser
Född år 1871 i Höja

Julseder.

L. u. f. 34.

På kvällen skulle mat serveras, och måltiden var utomordentligt riklig. Naturligtvis var det fråga om fisk och gröt och ett stycke av den kokta julskinkan, som åts till s.k. långkål, en synnerligen god maträtt. Långkål består av i fläskspad kokad grönkål, som, sedan den blir urvattnad, stekes på ett pannjärn i "fett" och grädde. Fläsk och långkål (kålen skall naturligtvis hackas, sedan den är kokt) skulle ~~härtas~~ (och gör det för resten ännu) till skånsk senap. Denna härliga maträtt, som man fick flera gånger under julen, blev man vanligtvis första gången bjuden på juldagsmorgonen. På somliga ställen hade man den sedan, sät krycklingstek skulle serveras julafhton.

Mor brukade några dagar före jul att brygga. Det blev alltid två sorter. Det första, som var det bästa, var julölet. Sedan tillräckligt mycket sådant runnit ur mäskan, slogs mer vatten på densamma, och sedan fick man vanligt dricka.--- Punschens var på den tiden billig, och i snart sagt varje hus köpte man hem en kanna eller ett stop punch. Till efterrätt julafhton bjöds gärna ett glas punch och kakor, en kombination, som passade alldeles utmärkt.

Från Höja. Vidskepelsen höll ganska hårt i hos en och annan. Hes en lantbrukare, (så berättades det från 1880-talet) inburos julafhton 12 bröd och lades på det långa bordet i stugan. Samma bröd skulle ligga på samma plats alla tre högtidsvällarna: jul,- nyårs - och trettondeafhton, ty däri-genom skulle brödet bliva drygt.---

Ett viktigt led för julens värdiga mottagande var baket. Där man förr var några personer i en familj, gällde det att till jul baka surt (grovt) sursött och fint bröd, och sedan skulle det bli vetebröd i stänger samt bulalar och om ekonomin i hemmet var något så när god, fyra sortes fina kakor: vanligtvis pepparkakor, "sockerbullar" sockerkaka och någon annan sort.

I allmänhet hade man till den kära högtiden skaffat en kanna brännvin, en

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9379:2.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: R.A.Svensson

Härad: S.Åsbo, m.fl.

Adress: Tjörnarp

Socken: Höja m.fl.

Berättat av: egna upplevelser

Uppteckningsår: 1944

Född år 1871 i Höja

(Fortsättnig)

en kanna eller ett stop punsch, en eller ett par flaskor likör samt några flaskor vin. Men inte var det endast till jul, som man köpte "julabrännvin", utan till påsk köpte man påskabrännvin, till pingst köpte man pingstbrännvin och till midsommar midsommarsbrännvin, namn, som är nästan för fula att om-tala.

Läst i en tidning för bortåt 30 år sedan: En smålänningspojke skulle resa hem till sin mor. På förhand skrev han och omtalade, att han kom, samt bad henne att till dess köpa hem 3 liter brännvin.

Det otrevliga skjutandet vid jul torde väl vara förbi, men på en plats i Södra Åsbo hände det för omkring 50 år sedan, att en fru av en julasmäll blev så sjuk, att hon dog efter några dagar.

Västra Göinge: På ett par ställen hände det, att då husets folk julafhton kom ut på gården, såg man där en stor karl stående, klädd i hög hatt. Det var emellertid så mörkt, att man inte ordentligt kunde se personen i fråga. Man kände sig lite kuslig till mods, då man såg resen, som inte flyttade på sig, då man talade till honom. Då fick man tag i en lykta, och nu-- det var en stor halmgubbe, som var ditburen. Han var gjord så utomordentligt naturlig, att man inte kunde tro annat, än att det var en verklig människa.

Hört berättas: Ibland hör det hänt, att människor iklätt sig tomtarnas roll. Sakta och tyxt ha de smugit sig till en gård och gått in i stall och fähus, där de på juldagsmorgonen haft ryktat och gödslat och haft allt i ordning, då husets folk kommit ut.

Läst, men jag minns inte från vilken trakt i Skåne det var: Det hände för omkring 50 år sedan, att då en lantman kom ut i stallen, så fann han, att gödsel ingalunda blivit utkastad, men i stället hade en stor mängd av den varan bliveit inburen, och där borta i svinhuset gick den stora suggan och hade den nya silverbeslagna selen på sig. Mor i huset hade också fått det

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9379:3.

Landskap: Skåne
Härad: S. Åsbo m.fl.
Socken: Höja m.fl.
Uppteckningsår: 1944

Upptecknat av: R.A. Svensson
Adress: Tjörnarp
Berättat av: egna upplevelser
Född år 1871 i Höja

Fortsättning

besvärligt: hon kunde inte få eld i spisen utan omvärvdes av rök, vilket inte var konstigt, då slynglarna burit en mindre dörr upp och lagt den på skorsten.

Från Höja. Nog skulle julklappar till. Gällde det att ge julklappar på ett främmande ställe, så var det fråga om att mycket tyst smyga sig dit och på ett ögonblick genom dörren från förstugan kasta in paketet och sedan "taga benen på ryggen" och springa av alla krafter, så att man inte blev tagen. Ofta hade man "känning" av att någon skulle komma och kasta in julklappar, och då? Jo, funnos flera ungdomar, så brukade de skiftas till att på julafoton stå i förstugan bakom dörren, och då någon kom för att kasta in julklappar och kommit in i förstugan, så stängdes ytterdörren, och då hade man främlingen i buren. Julklapparna voro i allmänhet mycket obetydliga, och för mindre än en krona kunde man köpa en hel mängd julklappar. Om saken kostat tio eller fem öre, betydde intet. Vilken fröjd var det inte i alla fall. Andra tider ha kommit, men med den kära julen föres alltid minnet till de flydda tiderna, och då känner man en fläkt från barndomens ljusa år.

En sak, som inte får förglömmas, är julagillena. De voro för 70 år sedan många och måste helst hållas varje år och om möjligt i varje hem. Till julagillena bjödos man och hustru från alla grannställena och från många andra ställen i socknen samt alla släktingarna, oberoende av ålder. Först vankades kaffe med kakor och för den manliga gruppen en gök. Efter nägra timmar började måltiden. Smörgåsbordet var rikligt. Man hade väl inte några konstanta rätter, men ofta bjöds kokt fläsk med senap och bruna bönor eller skäreböner, därpå någon slags stek, sedan "vinsoppa, tilllagad av vatten, saft, russin och sviskon. Soppan var kryddad av kryddnejlikor. Till efterrätt serverades ofta två slags gröt: risgröt och "rödgröt" eller risgryns-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9379:4.

Landskap: Skåne Upptecknat av: R.A.Svensson
Härad: S.Åsbo m.fl. Adress: Tjörnarp
Socken: Höja m.fl. Berättat av: egna upplevelser
Uppteckningsår: 1944 Född år 1871 i Höja

Fortsättning

pudding. Gästerna, naturligtvis endast de manliga och vuxna, hade till måltiden fått vardera en eller två supar brännvin och voro nu i ett utmärkt välbefinnande. Efter måltiden hade de god tid till att snusa och röka pipa samt prata. Då ett par timmar gått, gällde det att dricka en liten toddy, och ofta tegos kortlapparna fram. Efter ytterligare någon eller några timmar blev det kaffe med dopp, och först långt utåt småtimmarna voro gästerna redo att begiva sig till sina hem.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.9379:5a

Landskap: Skåne

Upptecknat av: R.A.Svensson

Härad: Västre Göinge

Adress: Tjörnarp

Socken: Tjörnarp

Berättat av: f.d. lantbr. Anders Nilsson, Tjörnarp
och målaremästare Sjunnesson, Tjörnarp

Uppteckningsår: 1944

Född år 1863 i Fulltofta

Sjunnesson född i Västra
Brösby år 1874

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9379:7.

Landskap: Skåne Upptecknat av: R.A.Svensson
Härad: Södra Åsboar Adress: Tjörnarp
Socken: Höja Berättat av: Upplevt av R.A.Svensson.
Uppteckningsår: Mellan 1880 och 1893 Född år 1871 i Höja
mfl. 1944.

Begravningsmiddag.

Under stundom hände det, att begravningsmiddagar kunde utsträckas så länge, att gästerna inte kommo hem förrän på morgonen. Under natten hände det mången gång, att man såg gästerna sitta sovande utmed väggarna. För 60 & 70 år tillbaka i tiden dröjde begravningsgillena ofta mycket länge utåt natten, men inte alltid behöver man gå så långt tillbaka i tiden för att ta-la om begravningsgillen, som varat allt för länge utåt natten. -- Fastän trakteringen var utmärkt, hade ändå gästerna ofta "förming" med sig, i all synnerhet släktingarna. Stundom kunde det hända, att man från ett halvt tjog hem hade förming med sig. Förningen bestod mest av vin och kakor. Traktören gick då omkring bland gästerna och bjöd vin. Glasen voro ställda på en stor bricka. Ofta brukade han säga: "N.N. vill undfagna oss med ett glas vin" eller "Nu är det N.N., som bjuder, var så goda!" Omedelbart därefter kom kakfatet, och så fick man en bit sockerkaka eller en bit tårta eller en annan god kaka. Det tog naturligtvis lång tid, innan all trakteringen blivit genomgången, och därför dröjde det ofta långt ut på morgonen, innan gästerna vände åter till hemmet. Inte allt för sällan bjöds toddy efter måltidens slut, och sorgligt att säga, inträffade det allt för ofta, att personer från begravningsmiddagar gingo hem totalt överlastade.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9379:8.

Landskap: Skåne
Härad: Västra Göinge
Socken: Häglinge
Uppteckningsår: 1908; ind. 1944

Upptecknat av: R.A.Svensson
Adress: Tjörnarp
Berättaren: Upplevt av R.A.Svensson
Född år 1871 i Höja

En ko har kalvat och fått en kvigkalv. Det nyfödda djuret behöver snart nog mjölk att dricka. Men det skall ske under absolut tystnad, ty säges ett enda ord, första gången kalven dricker, så blir det aldrig någon bra mjölkko.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Ytterligare om KONKRETA JULESEDER.

J. u. f. 34.

- N:r 1) Tblana ha vi ljusändning.
N:r 2) Nej.
N:r 3) Inga särskilda sedvänjor.
N:r 4) Enar vid dörrarna, granar vid dörrarna samt kärvar.
N:r 5) Girlander, gran och ljus.
N:r 6) Klädes med ljus, glitter och flaggor.
N:r 7) Julbordet sätts vid "T-tidet" på julafhton. De vanligaste maträtte
är ofta rökt och gröt samt klenetter och mangelmuslor till efterri
serverade med sylt. (Enligt uppgift av Anders Nilsson hände det
fulltofta för 70 å 80 år sedan, att en och annan lantman hade "ji
högar", och man kunde gömma en kaka bröd till längst ut på vintern,
hästarna ringe den för att vara starka och krypa.)
N:r 8) Intet att omtala.
N:r 9) Julhelgen tager sin början julafton. Då julbön sällan eller allti
hälles här, läses julevangeliet, och brukar, då julgranen är tärt
en julpsalm sjungas.
N:r 10) Julklapparna ha vi i en korg, och så utdelas de. I sen
N:r 11) Gissningslekar och pantlekar.
N:r 12) Sällan sätts ljus i fönstren, då vi inte bo i omedelbar närhet
av stora vägen. I allmänhet håller man sig hemma julidagen
N:r 13) Inga särskilda regler för de övriga dagarna. Lille jul är dager
före julafton, och kvällen den dagen är lille julafhton.
N:r 14) Har inga tjänare.
Något annat har jag ej att anföra.

M. 9379:6.

Opp. av M. A. Sandberg
Institutet för folklivsforskning
LUNDSS UNIVERSITETTS
FOLKMINNESARKIV

Uppsala
Göta Akademi
Göteborg
Malmö
1880-1897
Malmö, 1944

Vaka för att se den tillkommande.

J. W. F. J.

Både flickor och pojkar ha gjort försök, och i synnerhet flickor, för att få veta med vem vederbörande skulle bli gift. Hulst vakade man ensam, då man länge haft tycke för någon. (Sjunnesson) I synnerhet passade det att vaka midsommarnatten, och en sådan kunde äga rum i skogen eller tex i en bastue (torklada för lin). (Sjunnesson).

Om man omedelbart, innan man gick till sängs, åt salt sill och sedan sonnade, så blev man törstig under sömnen. Då drömde man om person, som kom med vatten, och denne eller denna, som man såg i sitt dröm, skulle bli make eller maka. (Uppgiften av Anders Nilsson, som den berättas i Fulltofta för 70 à 80 år sedan)

Angående förberedelser eller om det skulle vara farligt har inget hörts.

Genom "synen" fick man veta, vem den tillkommande var.

Intet annat att tillägga.

Midsommarafton sattes under en takbjälke två slingrande växter, "lekblommor". Då de sattes, tänkte man på den, man ville ha. Växten där blommorna mot varandra, så fick man den, man ville ha. (Uppgift av en fru.)

M. 9379

TJØRNARP
LUND
UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J. M.

Tjörnarp den 14 juni 1944

Tjörnars Universitets Folkminnesarkiv.

Med stort intresse tog jag del av brevet av den 8 juni och lämnar härmad några uppgifter. Innehållet är vad jag läst, hört och själv upplevt

Jag vill gärna hoppas, att åtskilligt och kanske inte så litet kan tasas ur mina uppgifter.

Angående "valke för att se den tillkommande" så har jag fått hela innehållet.

Jag sänder dessutom ett par småsaker(om kvigkalv och begravningsmidag.)

Mina omkostnader ha för porto varit 40 öre samt någon liten utgift för paper och kuvert.

Med största högaktning

J. J. Jelmer